

COM RAIVMAO EL MÓN

Una guía esencial per protegir el planeta

NAOMI
KLEIN

fanbooks

I REBECCA STEFOFF

NAOMI KLEIN
I REBECCA STEFOFF

COM CANVIAR EL MÓN

El manual del jovent per
protegir-nos els uns als altres
i el planeta

Traducció: Alexandre Gombau i Arnau

Fanbooks

Títol original: *How to change everything*

© Naomi Klein, 2021

© de la traducció: Alexandre Gombau i Arnau, 2021

© d'aquesta edició: Edicions 62, S. A., Fanbooks, 2021

Av. Diagonal, 662-664, 08034 Barcelona

www.fanbooks.cat

Primera edició: setembre del 2021

ISBN: 978-84-18327-63-6

Dipòsit legal: B. 11.351-2021

Impressió a Catalunya

El paper utilitzat per a la impressió d'aquest llibre té la qualificació de paper ecològic i procedeix de boscos gestionats de manera sostenible.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Contingut

INTRODUCCIÓ. A l'escull	9
-------------------------------	---

Part I

ON SOM

CAPÍTOL 1. Els menors passen a l'acció	17
CAPÍTOL 2. Què escalfa el món.....	29
CAPÍTOL 3. Clima i justícia	49

Part II

COM HI HEM ARRIBAT

CAPÍTOL 4. Cremar el passat, cuinar el futur	87
CAPÍTOL 5. La batalla pren forma	101
CAPÍTOL 6. Protegir la llar... i el planeta	127

Part III

QUÈ PASSA A CONTINUACIÓ

CAPÍTOL 7. Canviar el futur	151
CAPÍTOL 8. Un Nou Pacte Verd	179
CAPÍTOL 9. Eines per a joves activistes	199

CONCLUSIÓ. Tu ets el tercer foc	221
EPÍLEG. Aprendre de la pandèmia del coronavirus	225
Una solució natural per al cataclisme climàtic	231
Per aprofundir-hi més	235
Notes	239
Agraïments	251

CAPÍTOL 1

Els menors passen a l'acció

Sortien de l'escola com un torrent, esvalotats. Alguns s'escolaven per carrers laterals cap a amples avingudes, on es barrejaven amb altres riuades de nens i adolescents. Xerrant, cantant, vestida amb tot tipus d'uniformes escolars nets i planxats o fins i tot amb malles d'estampat de lleopard, la canalla formava corrents bulliciosos en dotzenes de ciutats de tot el món. Es congregaven a centenars, milers i desenes de milers.

Els empleats de les oficines miraven des de les finestres i es preguntaven què feia tanta mainada fora de l'escola. Els clients de les botigues quedaven desconcertats per la imprevista agitació que omplia els carrers. Les pancartes que duïen els manifestants donaven resposta a les preguntes i el desconcert:

**NO HI HA
PLANETA
B!**

**LA CASA ESTÀ
EN FLAMES**

**NO CREMEU EL
NOSTRE FUTUR**

Un dels deu mil joves manifestants de la ciutat de Nova York era una noia que enlairava un dibuix d'abellots, flors i animals de la jungla. Era un dibuix preciós, però les paraules que duia eren dures: EL 45% DELS INSECTES HAN MORT AMB EL CANVI CLIMÀTIC. EL 60% DELS ANIMALS HAN DESAPAREGUT ELS DARRERS 50 ANYS. Al centre hi havia pintat un rellotge de sorra a punt de buidar-se.

Aquell dia del març del 2019 es va fer la primera Vaga Mundial d'Estudiants pel Clima.

ESTUDIANTS EN VAGA

Els organitzadors de la primera vaga d'estudiants calculen que aquell dia es van fer gairebé 2.100 vagues contra el canvi climàtic en un total de 125 països. Més d'un milió i mig de joves es van manifestar. La majoria havien sortit de l'escola (alguns amb permís, d'altres sense) per una hora o s'havien agafat tot el dia lliure.

Molts van prendre els carrers perquè veien una profunda contradicció en allò que aprenien sobre el món. Els llibres de text i els documentals els mostraven antiquíssimes glaceres, embadalidors esculls de coral i altres éssers vius que integren les moltes meravelles del nostre planeta. Però pràcticament alhora esbrinaven que bona part d'aquestes meravelles ja havien desaparegut a causa del canvi climàtic. I que moltes més ho farien si esperaven a ser adults per posar-hi remei.

Assabentar-se del canvi climàtic havia convençut aquests joves que les coses no podien continuar així. Bé. Per tant, com molts altres grups que anteriorment havien lluitat per transformar el món, van decidir manifestar-se.

Molts d'aquests joves, però, van fer vaga no només per evitar tenir problemes en el futur, sinó perquè ja vivien una crisi climàtica. A Ciutat del Cap, a Sud-àfrica, centenars de

joves vaguistes exigien als seus representants electes que deixessin d'aprovar nous projectes que contribueixen a l'escalfament del nostre planeta. Un any abans, aquella enorme i desesperada ciutat havia estat a punt de quedar sense subministrament d'aigua, arran d'uns quants anys de pluges escasses i sequera greu, probablement causades (o com a mínim agreujades) pel canvi climàtic.

A l'estat insular de Vanuatu, al Pacífic, joves manifestants cridaven: «Alceu la veu, no el nivell del mar!». Els seus veïns de les illes Salomó ja havien vist com cinc petites illes quedaven submergides pel mar, que no para de pujar mentre l'increment de les temperatures fon les glaceres i els casquets polars tot augmentant la quantitat d'aigua dels oceans.

«Veneu el nostre futur simplement pel vostre profit!», cridaven els estudiants de Delhi, a l'Índia, a través de mascaretes sanitàries de color blanc. Delhi sol tenir els pitjors índexs de contaminació del món, en part perquè l'Índia és un dels principals consumidors de carbó, combustible molt contaminant. Però els núvols de boirum que conformen la contaminació visible de l'aire no són l'únic problema que causa el carbó. En cremar, a més, allibera a l'atmosfera substàncies invisibles anomenades «gasos d'efecte hivernacle». I com sabien prou els estudiants que es manifestaven, aquests gasos són la raó que el clima estigui canviant.

Aquell dia es va fer la primera vaga mundial pel clima (i la van impulsar i organitzar els menors d'edat). Amb aquella primera vaga escolar i aquells que la van fer, joves de tot arreu demanaven tenir veu en el futur del seu món.

«Mereixem alguna cosa millor»

Cent cinquanta mil joves van inundar els carrers de ciutats australianes en la primera Vaga Mundial d'Estudiants pel Clima. Sabien que el canvi climàtic ja està perjudicant el seu país. Un dels efectes, com has vist al principi d'aquest llibre, és que l'escalfament de l'aigua del mar va matant de mica en mica la Gran Barrera de Coral, tresor natural d'Àustràlia i del món.

Tot i això, Austràlia continua sent un dels principals productors i venedors de carbó. I el carbó, quan es crema com a combustible per produir energia a les centrals elèctriques i per a altres usos, provoca gasos d'efecte hivernacle que incrementen la temperatura mediambiental. Nosrat Fareha, de quinze anys i organitzadora de la manifestació, va retreure a la classe política del país: «Ens heu fallat a tots estrepitosament. Mereixem alguna cosa millor. Els joves ni tan sols podem votar, però haurem de viure amb les conseqüències de la vostra inacció». Com altres joves d'altres ciutats, Fareha no tenia por de cantar les crues veritats als qui ostenten el poder. Aquesta manca de por és un dels punts forts del moviment juvenil per al canvi.

UNA COL·LEGIALA DE SUÈCIA

La Vaga Mundial d'Estudiants pel Clima del març del 2019 va fer visible al món un moviment juvenil que era extens i que no parava de créixer. En gran part havia arrencat gràcies a una noia de quinze anys d'Estocolm, a Suècia.

Greta Thunberg va començar a assabentar-se del canvi climàtic quan tenia vuit anys. Va veure documentals sobre glaceres que es fonien i espècies en perill d'extinció. Va saber que la crema de combustibles fòssils, com ara carbó, petroli i gas natural, emet (o allibera) gasos d'efecte hivernacle a l'atmosfera, i que aquests gasos contribueixen al canvi climàtic. Les centrals elèctriques, les xemeneies i les llars de foc, i els avions aboquen emissions de gasos d'efecte hivernacle a l'aire.

Les dietes basades en la carn també fan augmentar el gasos d'efecte hivernacle, va esbrinar la Greta. Això passa perquè criar bestiar, sobretot boví, implica talar grans extensions de bosc per aconseguir pastures. Aquesta desforestació elimina arbres, i els arbres absorbeixen el nociu gas d'efecte hivernacle conegut com a diòxid de carboni per expel·lir-lo a l'atmosfera. A més, el bestiar i els seus excrements afegeixen metà, un altre gas d'efecte hivernacle, al medi ambient.

A mesura que la Greta es feia gran i s'assabentava de més coses, es va centrar en les prediccions dels científics sobre com seria la Terra l'any 2040, 2060 i 2080 si els éssers humans no canviàvem la nostra manera de fer. Rumiava en com afectaria això la seva vida: els desastres que hauria de suportar; els animals i les plantes que desapareixerien per sempre; els destrets que els esperarien als seus fills si decidia tenir-ne.

Però també va aprendre que les pitjors prediccions dels especialistes climàtics no estaven gravades en pedra. Passant agosaradament a l'acció ara, les persones augmentarien clarament les possibilitats de viure en un futur segur. Encara podem salvar algunes glaceres. Podem evitar que el mar s'empassi molts estats insulars. Podríem impedir la pèrdua massiva de collites i la calor insuportable que expulsarà de casa seva milions o, fins i tot, milers de milions de persones.

Per què no parlava tothom d'evitar la catàstrofe climàtica?, es preguntava la Greta. Per què els estats com el seu no encap-

çalaven un canvi dràstic per reduir els gasos d'efecte hivernacle? El món s'incendiava i, no obstant això, mirés on ella mirés, la gent encara continuava fent la seva, comprant-se un cotxe nou, roba nova que no necessitava pas, com si no estigués passant res dolent.

Quan estava a punt de fer els onze anys, la Greta va agafar una profunda depressió. Un dels motius pels quals no aconseguia superar la depressió és que pateix una forma d'autisme que fa que es concentri intensament en aquells temes que li interessin. Així doncs, quan la Greta va centrar la seva atenció focalitzada sobre el daltabaix climàtic, va comprendre i percebre l'abast total de la crisi. I no se'n podia desentendre. La por i la pena pel planeta l'aclaparaven. La depressió és complexa, i també hi havia altres factors. Però la Greta no podia comprendre per què els que ocupaven el poder no feien gaire per resoldre la crisi del canvi climàtic. No els feia por ni els enrabiaava?

Una via important per sortir de la depressió era trobar la manera de superar la distància insuportable entre allò que havia esbrinat sobre les causes de la crisi climàtica i el mode de vida de la seva família. Va convèncer els pares que deixessin de menjar carn i de viatjar amb avió. Tot i això, per a ella, el pas més transcendent va ser trobar la manera d'advertir a la resta del món que havia arribat el moment de deixar de fer veure que tot anava bé. Si volia que els polítics poderosos es prenguessin la lluita contra el canvi climàtic com una emergència, intuïa que la vida que ella duia també havia de reflectir aquest estat d'alarma.

Per conseqüent, l'agost del 2018, amb quinze anys, la Greta no va anar a classe quan va començar l'horari escolar. Es va plantar davant la seu del govern de Suècia i va seure-hi amb una pancarta feta a mà que deia: VAGA ESCOLAR PEL CLIMA. Es passava allà cada divendres, amb la dessuadora de botiga de

segona mà i les trenes d'un castany clar. Aquesta iniciativa individual va ser el principi del moviment Divendres pel Futur.

La protesta pública pot ser una forma contundent de reivindicació, però la protesta no sempre canvia les coses d'avui a demà. Al principi la gent va ignorar la Greta, allà asseguda amb la seva pancarta. De mica en mica, però, la seva protesta va rebre una mica d'atenció a les notícies. Això va despertar l'interès de la gent, que entenia el que la noia provava de comunicar, hi estava d'acord i també volia reivindicar-ho. Altres estudiants, i alguns adults, van començar a sumar-s'hi amb pancartes. No van trigar a demanar a la Greta que parlés en manifestacions sobre el clima, després en conferències de les Nacions Unides sobre el clima, i davant els líders de la Unió Europea, el parlament britànic i d'altres llocs.

La Greta ha explicat que les persones amb el seu tipus d'autisme «no saben mentir gaire». Diu la veritat ras i curt. «Ens esteu fallant —va retreure als dirigents i diplomàtics mundials davant les Nacions Unides el setembre del 2019—. Però el jovent comença a comprendre la vostra traïció. Teniu a sobre els ulls de totes les generacions futures. I si opteu per traïr-nos, us adverteixo que no us perdonarem mai. No permetrem que quedeu impunes. Ara i aquí és quan marquem la ratlla. El món desperta. I arriba el canvi, tant si us agrada com si no».

Encara que els discursos de la Greta no van tenir cap efecte radical sobre els líders mundials, les seves paraules van emocionar molta altra gent. Es compartien vídeos a les xarxes socials. Es parlava de com ella els havia inspirat a afrontar les seves pors sobre el clima del futur i a prendre la iniciativa. De sobte, canalla d'arreu del món seguia l'exemple de la Greta. Organitzava vagues estudiantils. Molts enlairaven pancartes amb les seves paraules: VULL QUE TINGUIS POR. HI HA FOC A CASA NOSTRA.

El desembre del 2019, la revista *Time* va nomenar Greta Thunberg «la personalitat més jove de l'any» pel seu activisme sobre la crisi climàtica. Tanmateix, ella atorga aquest mèrit a altres joves activistes que la van inspirar: els estudiants de Parkland, a l'estat de Florida. Quan van matar disset alumnes de l'institut el febrer del 2018, els estudiants de Parkland van encapçalar una onada de manifestacions arreu dels Estats Units tot demanant control sobre les armes de foc. En imitar-los, la Greta va ajudar a posar sota els focus mundials el moviment juvenil sobre el canvi climàtic; i en imitar-la a ella, milers de menors més com tu s'han compromès a aturar la perillosa deriva del canvi climàtic.

El superpoder de la Greta

Viure amb autisme no és fàcil. Per a la majoria, diu la Greta, «és un combat interminable contra l'escola, la feina i els abusananos. Però en les circumstàncies adients, i amb els ajustos escaients, pot ser un superpoder».

I per això la Greta atribueix a l'autisme la seva visió clara del problema i la capacitat per parlar-ne amb claredat. «Si les emissions s'han d'aturar, llavors les hem d'aturar —afirma—. Per a mi, es tracta de blanc o negre. No hi ha zones grises quan es parla de supervivència. O tirem endavant com a civilització, o no ho fem. Hem de canviar».

Assabentar-se de les diferents maneres com s'altera el clima pot provocar tristesa, ràbia o por. Però la Greta va esbrinar que ella podia ajudar a controlar aquests sentiments passant a l'acció i fent una declaració pública (i quan ho va fer, va esdevenir un pun-

tal per a molts altres). Com el diminut gra de sorra a l'interior d'una ostra que acaba formant la perla al seu voltant, el petit acte de protesta de la Greta va ajudar a crear una iniciativa bonica i forta.

UN PLET PELS DRETS DELS INFANTS

El jovent no només està portant als carrers el moviment pel clima. També el porta als tribunals. Pot utilitzar el dret internacional per lluitar contra el canvi climàtic? Setze menors de dotze països de cinc continents es proposen esbrinar-ho.

El setembre del 2019 aquests activistes climàtics, amb edats dels vuit als disset anys, van presentar una denúncia a les Nacions Unides, sota l'empara d'un tractat internacional amb el títol de Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets de la Infància. Aquest tractat va entrar en vigor el 1989 per protegir els drets dels infants als països que el van signar. Diu, entre altres coses, que tots els infants tenen «dret a la vida» i que els governs «han de garantir tant com sigui possible la supervivència i el desenvolupament dels infants».

La denúncia assenyala l'Argentina, el Brasil, França, Alemanya i Turquia. Entre els estats que han signat el tractat de l'ONU, aquests cinc produeixen les quantitats més elevades de gasos d'efecte hivernacle. (Els Estats Units i la Xina n'emetten més, però els Estats Units no han signat la Convenció sobre els Drets de la Infància. I la Xina no n'ha signat la part que la podria portar als tribunals.)

Els setze joves que van presentar la denúncia diuen que, en no fer prou per limitar el canvi climàtic o preparar-s'hi, aquests cinc països no han complert el seu deure de protegir el dret dels infants a la vida i la salut. És la primera denúncia

climàtica de les Nacions Unides, presentada a favor dels infants d'arreu del món.

El pròxim pas serà que un comitè d'experts en drets humans l'estudiï. Aquest procés podria trigar uns quants anys. Si el comitè admet la denúncia dels joves, proposarà recomanacions als cinc països perquè compleixin els deures i les obligacions del tractat. Tot i que el comitè no té cap mena de poder per obligar els països a seguir les seves recomanacions, els denunciats sí que es van comprometre a complir el tractat que van signar.

Els setze joves activistes són Greta Thunberg i Ellen Anne, de Suècia; Chiara Sacchi, de l'Argentina; Catarina Lorenzo, del Brasil; Iris Duquesne, de França; Raina Ivanova, d'Alemanya; Ridhima Pandey, de l'Índia; David Ackley III, Ranton Anjain i Litokne Kabua, de les Illes Marshall; Deborah Adegbile, de Nigèria; Carlos Manuel, de la República de Palau; Ayakha Melithafa, de Sud-àfrica; Raslen Jbeili, de Tunísia; i Carl Smith i Alexandria Villaseñor, dels Estats Units.

En David, en Ranton, en Litokne i en Carlos saben de primera mà que és urgent passar a l'acció pel que fa al canvi climàtic. Viuen als estats illencs de les Illes Marshall i de la República de Palau, a l'oceà Pacífic. Estan envoltats per esculls de coral moribunds, mar que puja de nivell i tempestes cada cop més violentes. El seu missatge al món és que, encara que la gent no vegi com el canvi climàtic afecta el seu país o la seva ciutat natal, ara com ara té lloc igualment i ens tocarà a tots aviat.

«El canvi climàtic afecta la nostra manera de viure —al·legava en Litokne a la denúncia—. M'ha pres la llar, la terra i els animals». Carlos Manuel, de Palau, explicava: «Vull que països més grans sàpiguen que els nostres petits estats illencs són els més vulnerables davant el canvi climàtic. El mar de mica en mica s'empassa les nostres llars».

Tant és el que decideixi el comitè d'experts en drets humans sobre aquest procés, joves com tu han demostrat que són defensors ferotges i determinats de la vida a la Terra. Altres joves han seguit el seu exemple i han presentat denúncies similars, relacionades amb el clima, arreu del món.

Ara que has vist part d'allò que el jovent fa per cridar l'atenció sobre la crisi climàtica, potser et demanaràs què alimenta la seva voluntat d'actuar a tan gran escala. Els pròxims capítols et proporcionaran una mirada més detallada sobre la crisi climàtica i les seves causes. Veuràs què impulsa tanta canalla com tu a dedicar-se a canviar el món perquè sigui millor.